

наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 19 (1534) 12 ТРАЎНЯ 2021 г.

Радуніца - 2021

НАРОДНЫЯ МЕМАРЫЯЛЫ КАПЫЛЬШЧИНЫ

Вызваленне Беларусі ад фашистскіх захопнікаў, вестку аб перамозе над гітлероўскай Германіяй вітала разам з усімі нясвіжцамі і Ванда Фянкоўская, маладая дзячына з Капыльшчыны. Нясвіж даў сіраце прытулак ў час вайны.

Да гэтага жыла яна ў працавітай шматдзетнай сям'і ў весцы Калодзезнае, на

цікі і сястрычка. Як уведала пазней, такі же лёс напаткаў кожную сям'ю.

Ды на тым не скончылася - схавалася ў падпечак, бо пачалося рабаўніцтва. Забіралі жывёлу і штолепаша з хаты. Пасля вёску падпалилі. Сядзела дзячына ў тым падпечку дакуль быломагчыма. Пазней, каб не сканаць у дыме і агні адваражалася выскакыць

разытае. Трапілі яны да пісьменніка Янкі Брыля, але на той час яго кніга "Я з вогненнай вёскі" была ўжо выдадзена.

Гэтую гісторыю пачула колькі гадоў таму ад старшыні Свержанскай суполкі

праз акно ў снег, зашылася ў гурбу, каб не згледзелі. Бо кожную хату кантралявалі.

...На некаторы час далей прытулак жыхары суседній вёскі. Пасля паралі перарабірацца да каго з родных. Вось і накіравалася Ванда ў Нясвіж. Жыла ў сям'і цёткі, якая парабралася сюды яшчэ на пачатку вайны.

Пасля вызвалення працавала ў магазіне лясніцтва, у так званых Домках. Затым паступіла вучыцца, атрымала сталую прафесію і мела добрую пасаду. Жыла ў Оршы. Пасля з мужам і сям'ёй пераехала на Украіну. Прыезджала ў Нясвіж, наведвала сваё няшчаснае Калодзезнае. Сабрала попел былой сваёй хаткі і пахавала на могілках, паставіўшы адзін крыж па ўсіх родных.

Ужо за мірным часам напісала Ванда Фянкоўская падрабязныя ўспаміны пра пе-

дробных каменьчыкаў ператвараеца ў чырвона-крыявавую... Аблапеная да чорнага вуголля сцяна... Вышэй, як родныя браты, каталіцкі і праваслаўныя крыжы... Пры іх - невялікі медны звон. Кожны, хто

захад ад Капыля, у бок Нясвіжа. Пачаліся трывожныя дні вайны. Неяк у вёску прыехалі паліцаі, прыйшліся па вуліцы, зайдлі на вячоркі, папярэдзілі, каб назаўтра ўсе заставаліся ў хатах, былі на месцы, маўляў, будуць правяраць дакументы.

Было тое 9 лютага 43 года. Уранні, па снеданні, малая сядзелі на печы, дарослыя займаліся будзённымі клопатамі. Ванда - старэйшая з дзяцей - першая ўбачыла, што ідуць да іх. Папярэдзіла родных і ўскочала на гарышчу, бо маці неаднойчы непакоілася, маўляў, малым нічога, а яе, каб не вывезлі ў Германію. Схавалася там, на-кінуўшы на сябе нешта, але чула стрэлы. Чула, як нехта прыадыніяў гарышчу. Пасля ўчула і добра знаёмы стук брамкі - пайшлі. Вычакаўшы колькі часу, адваражалася ціхенікі спусціца ў хату. Чужых не было, былі толькі родныя, але ўсе забітыя, усе да аднаго: і бабуля, і дзед, і маці, маленькая бра-

Нясвіжскай арганізацыі ТБМ Валянціны Холадавай: гэта яе мама была той нясвіжскай цёткай Ванды Фянкоўской.

наведаўшы сюды, можа крануць ланцуг, што вядзе да тога звона, каб сумна-жалобным рэхам засведчыць: "Я помню".

Другі прыпынак - вёска Чарнагубава. Тут яшчэ адзін народны мемарыял, што нагадвае пра яшчэ адну народную трагедыю. "Сялянам і бытой шляхце вёскі - ахвярам палітычных рэпрэсій", - пазначана на гранітнай пліце. Пералічаны імёны тых вяскоўцаў, што былі расстрэляны, вывезены за межы Беларусі, адсядзелі тэрміны ў турмах. За ўсіх бязвінных ахвяр выказаўся такі ж "вораг народа" паэт Сяргей Грахоўскі:

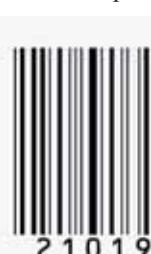
Мы тут жылі, касілі і арапі,
А нас, невінаватых, пакаралі.
За тое, што зямлю і вас любілі,
Нас больші паўсотні сейбітаў забілі.
У страшны 37 год...
Жыві і сцеражыся, наш народ.

Сёлета 9 траўня з клопату і старання спадарыні Валянціны зладзілі паездку на Капыльшчыну. Першы прыпынак - могілкі в. Калодзезнае. Народны мемарыял, створаны тут у 2014 годзе на дабраахвотныя ахвяраванні і сіламі людской грамады, пры актыўным старанні мясцовага актыўіста Віктара Дашкеўчыча, не можа пакінуць абыякавым. Мастак Уладзімір Швайбовіч з Капыля рэалізаваў задуму на-дзіва моцнымі метафарамі. Крок, яшчэ крок - і сцёжка з бляшоткіх

Як на могілках у Калодзезным, так і тут, у Чарнагубаве, шмат кветак, прынесеных нядаўна, пасаджаных дзень-другі таму. І гэта абнадзейвае: памяць жыве, гісторыя вучыць, яе памылкі не павінны паўтарацца.

Вольга Карчэўская.
Нясвіж.

Шаноўныя сябры ТБМ!

Ужо другі год мы працуем у надзвычай цяжкіх умовах. Так, пачатак 2020 года прынёс нам пандэмію каранавіруса, што самым непасрэдным чынам адбілася на дзейнасці арганізацыі. Мы вымушаны былі значна скараціць колькасць мера-прыемстваў, найперш у нашай сядзібе. Гэта прывяло да таго, што колькасць фінансавых сродкаў нашмат зменшылася. Як сведчаць праведзены намі аналіз паступлення грашовых сродкаў, штомесяц мы не далічваемся 1000 (адной тысячы) беларускіх рублёў, неабходных для аплаты за арэнду нашай сядзібы. У выніку за мінулы год у нас утварыўся значны дэфіцыт у памеры 12 тысяч беларускіх рублёў. Гэтае пытанне нам трэба вырашыць цягам некалькі бліжэйшых месяцаў для таго, каб мецьмагчымасць прэтэндаваць на працяг арэнды. У працілеглым выпадку мы можам апынуцца ў сітуацыі, калі будзем вымушаны шукаць новае памяшканне. А гэта пацягне за сабой і проблему юрыдычнага адрасу для некалькіх наших арганізацый. Нашы намаганні па пошуку фінансаў пакуль што не далі жаданага выніку.

Таму я звяртаюся да ўсіх кіраўнікоў раённых, гарадскіх, абласных арганізацый з наступнай просьбай:

1. Правесці пераўлік сяброў сваіх структур і даслаць поўныя спісы ў сядзібу.
 2. Актывізаваць збор складак і ахвяраванняў за бягучы год, а калі ёсць запазычанасць, то і за мінулыя гады.
 3. Выпісаць самім і заахвочваць іншых выпісваць газету "Наша слова" і

З павагай і ўдзячнасцю,
старшины ТБМ
Алена Анісім.

Паведамлінне	Грамадскае аб'яднанне "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" УНП 100129705 атрымальнік плацяжу Адзяленне № 539 ААТ "Белінвестбанк" <small>насіння банка</small>		
Рахунак атрымальніка	BY84BLBB30150 100129705001001	Асабовы рахунак	BLBBBBY2X
<small>(прозвінчча, імя, імя па-батьку, адрес)</small>			
Від плацяжу			Дата
<small>Уніескі за</small>			
<small>2021 год</small>			<small>20 рублёў</small>
<small>Пеня Разам</small>			
Kacip Плацельшчык			

<p>Паведамленьне</p> <p>Kacip</p>	<p>Грамадскае аб'яднанне "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" УНП 100129705</p> <p style="text-align: center;">атрымальскі плацажку</p> <p>Адзяленне № 539 ААТ "Белінвестбанк"</p> <p style="text-align: center;">назва банка</p> <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 60%;">Рахунак атрымальніка</td> <td style="width: 20%; text-align: center; padding: 5px;">BY91BLBB31350 100129705001001</td> <td style="width: 20%;">Асабовы рахунак</td> </tr> <tr> <td colspan="2"></td> <td style="text-align: center; padding: 5px;">BLBBBBY2X</td> </tr> <tr> <td colspan="3"></td> </tr> <tr> <td colspan="3"></td> </tr> <tr> <td colspan="3"></td> </tr> <tr> <td colspan="3" style="text-align: right; padding-right: 10px;">(прозіўчча, імя, імя па-башыку, адрес)</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center; padding: 5px;">Від плацажку</td> <td style="text-align: center; padding: 5px;"></td> <td style="text-align: center; padding: 5px;"></td> <td style="text-align: center; padding: 5px;">Дата</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center; padding: 5px;">Добра- ахвотныя ахвяраванні</td> <td style="text-align: center; padding: 5px;"></td> <td style="text-align: center; padding: 5px;"></td> <td style="text-align: center; padding: 5px;"></td> </tr> <tr> <td style="text-align: center; padding: 5px;"></td> </tr> <tr> <td style="text-align: center; padding: 5px;"></td> </tr> <tr> <td style="text-align: center; padding: 5px;"></td> </tr> <tr> <td colspan="3" style="text-align: center; padding-top: 10px;">Плацельшчык</td> <td style="text-align: center; padding-top: 10px;">Пеня Разам</td> </tr> </table>	Рахунак атрымальніка	BY91BLBB31350 100129705001001	Асабовы рахунак			BLBBBBY2X										(прозіўчча, імя, імя па-башыку, адрес)			Від плацажку			Дата	Добра- ахвотныя ахвяраванні																Плацельшчык			Пеня Разам
Рахунак атрымальніка	BY91BLBB31350 100129705001001	Асабовы рахунак																																									
		BLBBBBY2X																																									
(прозіўчча, імя, імя па-башыку, адрес)																																											
Від плацажку			Дата																																								
Добра- ахвотныя ахвяраванні																																											
Плацельшчык			Пеня Разам																																								

Новыя тэхналогіі дапамагаюць у папулярызацыі культурных каштоўнасцей

У Нацыянальнай бібліятэцы 4 траўня адбылася IX навукова-практычная канферэнцыя "Электронная культура" па тэме "Рэальнасць і віртуальнасць ва ўмовах пандэміі", арганізаваная Міністэрствам культуры Рэспублікі Беларусь і Нацыянальнай бібліятэкай Беларусі. З прывітальнымі словам да прысутных звярнуліся намеснік міністра культуры Рэспублікі Беларусь Валерый Грамада і Генеральны дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Раман Матульскі.

- Сёння ў розных відах мастацтва адбывающа ў віртуальнym фармаце семінары, канцерты, творчыя сустэрчы, выстасывы, і наша канферэнцыя як раз пакліканая аб'яднаць напрацоўкі ў розных сферах культуры ў плане развіцця інфармацыйных тэхналогій, - адзначыў Раман Сцяпанавіч Матульскі.

альныя эксперсіі ў музеях у час пандэміі, спектаклі і канцэрты - у Інтэрнэце, адліч-авансы дакументы - у бібліятэках, каштоўныя кніжныя помнікі - у электронным доступе. Гэта яшчэ абмен вопытам зацікаўленых і апантаных музейшчыкаў і бібліятэкараў з розных рэгіёнаў, якія любяць свою справу, папулярызуюць выбітных асобаў і пісьменнікаў свайго краю (І. Мележа, І. Навуменку і іншых).

Змястоўнымі і натхняльнымі былі выступы на канферэнцыі Марыны Сяргеевны Рафеевай з Гомельскай абласной навуковай бібліятэкай, Славіны Гаўрылавай з Палацкага Музея беларускага кнігадрукавання і іншых.

Намеснік генеральна дырэктара
Нацыянальной бібліятэці Але́сь Суша рас-
павёў пра Дзяржайны рэестр кніжных

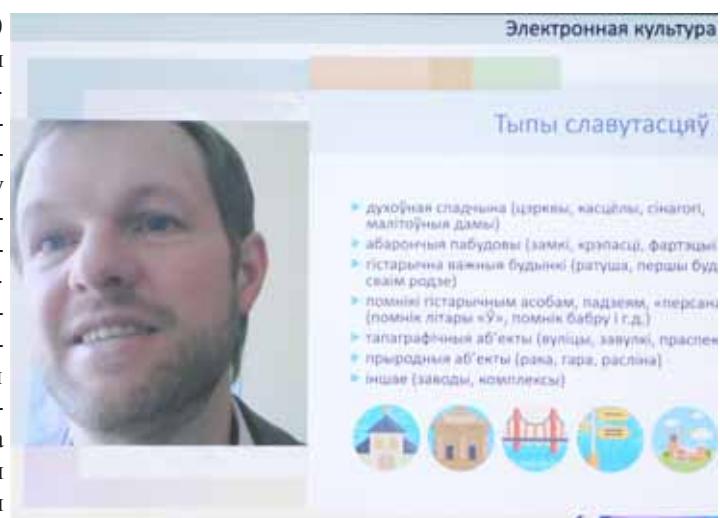

За апошнія 10 гадоў канферэнцыя "Электронная культура" стала найважнейшай пляцоўкай для абмену вопытам і пошуку перспектывных направленаў развіцця інфармацыйных тэхналогій у сферы культуры. Штогод навукоўцы, работнікі культуры і адукатыўнай працоўшчыкі праграмнага забеспечэння і многія зацікаўленыя асобы абміяркоўваюць пытан-

ні інфармацыйна-тэхналагічнага развіцяния грамадства.

На мерапрыемстве ўдзялялася ўвага віртуальным праектам, які ажыццяўляюцца ў розных установах культуры і асадліва запатрабаваны ў перыяд пандэміі, найлепшым практикам у галіне захавання папулярызацыі культурнай спадчыны ў віртуальнай просторы; перспектывам інфарматызацыі бібліятэк, музеяў, архіваў, мастацкіх школ; інавацыйным тэхналогіям у сферы культуры: "хмарным", мабільным, 3D-тэхналогіям, фарміраванні электроннага кантэнту і распрацоўцы віртуальных паслуг у сферы культуры.

Але канферэнцыя "Электронная культура" - гэта не толькі гаворка пра вірту-

помнікаў, дырэктор Нацыянальнага архіва Рэспублікі Беларусь Андрэй Дземянюк паведаміў пра стварэнне інтэрнет-партала "Партызаны Беларусі"

Малады спецыяліст Юрась Гацківіч, загадчык лабараторыі Аб'яднанага інстытута Інфарматыкі НАН Беларусі падзяліўся досведам, як яго лабараторыя распрацоўвала аўдыёгіды для выставы "Беларусь і Біблія" і іншое праграмнае забеспеччэнне для захавання і папулярызацыі культурнай спадчыны.

*Э. Дзвінская,
фота аўтара.*

На здымках:

- На здымках:**

 1. А. А. Суша і А. К. Дземянюк.
 2. Прэзентацыя Ю. Гяцэвіча.

"МЫ - ГЭТА ПАМЯЦЬ"

Ёсць у кожнага народа падзеі даты, якія ён не забывае. Для ўсяго беларускага народа адной з такіх падзеі з'яўляецца Вялікая Айчынная вайна. Гэта свята ўвайшло ў нашыя сэрцы як сімвал гералізму і мужнасці народа, які адстаяў мір на зямлі. Дзень Перамогі быў і застаецца святым днём для ўсіх людзей нашай краіны. Вайна пакінула крылавы след у гісторыі нашага народа, у кожнай сям'і, у чалавечых лёсах. Але не гасне памяць пра яе жудасны і гералізмі падзеі, не сіхе бол, не затуманьванне слава подзвігу нашага народа. З пакалення ў пакаленне перадаецца эстафета гэтай памяці.

Мы кожны год ўзгадваем падзеі ваенных гадоў і тых людзей, якія заваявалі для нас мір на зямлі. 5 траўня ва ўсіх публічных бібліятэках Гарадзенскай вобласці прайшоў абласны агульнабібліятэчны дзень "Мы - гэта памяць", прысвечаны 76-гадавіне Вялікай Перамогі. Дзяржаўная ўстанова культуры "Лідская раённая бібліятэка імя Янкі Купалы" не засталася ў баку і падрымала абласную акцыю.

Сярод публічных бібліятэк Лідчыны першым распачаў акцыю філіял "Лідская гарадская бібліятэка № 1", які прапанаваў наведвальнікам дзіцячага садка № 7 зрабіць падарожжа па кнігах ваеннай тэматыкі "У кніжнай памяці імгненні вайны". Самымі цікавымі кнігамі былі тыя, дзе галоўныя героі - равеснікі наших юных наведвальнікаў. Гэта гісторыі аб жыцці дзяцей, якія засталіся сіrotамі, траплялі ў палон, галадалі, выжывалі, бралі ў руکі зброю, абаранялі сваіх маці і сёстраў.

Научувонцы ДУА "Ліцэй № 1 г. Ліды" сталі ўдзельнікамі літаратурна-музычнай кампазіцыі "Салют Перамогі не памеркне", якая адбылася ў Лідской раённай бібліятэцы імя Янкі Купалы. Вядоўцы распавялі дзесятам пра жахі і нягоды вайны, пра перадоленне цяжкасцяў і мужнасць нашага народа. Дэманстраваліся фатаграфіі і дакументальная хроніка цяжкіх баёў і ваенных будніў салдат, якія захаваліся да нашых часоў. Мерапрыемства суправаджалася песнямі: "Дзень Перамогі", "Свяшчэнная вайна", "Жураўлі", "Даваенны вальс".

Гадзіна памяці "Завешчана памятаць", яку падрыхтаваў філіял "Лідская гарадская дзіцячая бібліятэка", была прысвечана героям, якія змагаліся за мірнае неба над галавой. Дзеци пазнаёміліся з такім імёнамі, як Аляксандар Матросаў, Аляксей Марэссеў, Віктар Талаліхін, Яфім Аспіненка, Канстанцін Заслонаў, Мікалай Гастэла і іншыя. Гэта імёны людзей, якія ў смяротнай сутычцы з ворагам здолелі абараніць Радзіму да апошняй кроплі крэві. Аб адважных ўчынках юных герояў Мараты Казея, Валянціна Коціка, Зіны Парніковай дзеци таксама даведаліся на гадзіне памяці. Вядоўцы ўспаміналі мужчын, жанчын і дзяцей, якія былі на вайне. Але былі яшчэ адны герой вайны, якія выконвалі важныя заданні ў гэтыя страшныя гады. Гэта жывёлы-байцы, якія ўсю вайну праішлі бок ў боку з людзьмі, змагаючыся за Перамогу. Падчас мерапрыемства дзеци пабывалі на віртуальнай экспкурсіі ў Музей Вялікай Айчыннай вайны Рэспублікі Беларусь.

5 траўня бібліятэкар філіяла "Інтэграваная бібліятэка агр. Дворышча" сустрэўся з вучнямі 4 класа мясцовай школы. Падчас гутаркі, было падкрэслена тое, чаму мы захоўваём памяць пра герояў. Бо мужнасць і

стойкасць - гэта прыклад адзінства, патрыйству і веры ў Перамогу, а памяць пра герояў падтрымлівае і напаўняе нас энергіяй добра. Дзеци падзяліліся ўспамінамі пра гералізм сваіх близкіх, распавялі пра лёс ветранау Дварышчанска гарадской сельскага Савета. Ушанаваўшы памяць герояў і ўдзельнікаў ваенных падзеяў, юнакі разам з бібліятэкам адправіліся віншаваць жыхароў аграгарадка з дапамогай маладзінічных паштовак. Гэта быў ѥўлій абмен віншаваннямі і пажаданнямі міру, здароўя і дабра.

Падчас гісторычнай гадзіны "Кнігі, як летапіс вайны", якая ладзілася ў філіяле "Інтэграваная бібліятэка агр. Бердаўка", бібліятэкар пазнаёміў юных чытачоў з матэрыяламі ваеннай тэматыкі, пра якія павінен ведаць кожны жыхар вёскі Бердаўка. Вялікую цікавасць вызклікаў альбом "Помні іх імёны, яны праішлі дарогі вайны", які прысвечаны ветэранам Бердаўскага сельскага Савета. У гэты дзень бібліятэку наведалі два праўнучкі ветэрана С.В. Багдэвіча і С.М. Васілевіча, якія падзяліліся з прысутнымі ўспамінамі сваіх прадзедаў.

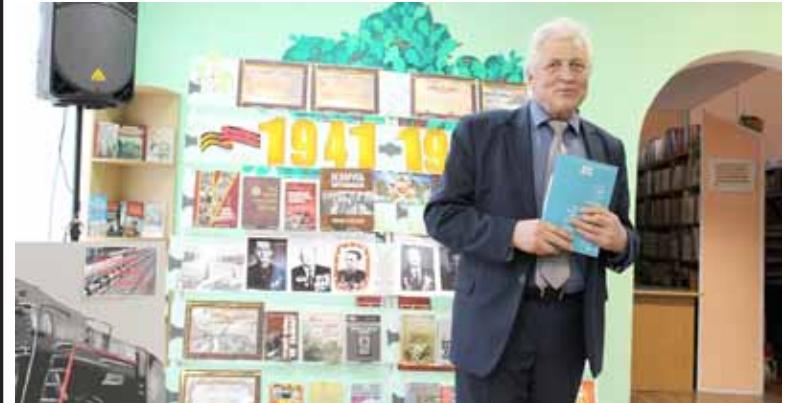
А філіял "Бярозаўская гарадская бібліятэка" запрашала ўсіх ахвотных прынёсці ўдзел у акцыі "Чытаем разам пра вайну", кожны ахвотны можа падзяліцца з чытачамі бібліятэкі сваім любімым творам пра вайну. Змястоўня героя-патрыятычныя мерапрыемствы 5 траўня ладзілі і іншыя публічныя бібліятэкі Лідчыны, каб гэты дзень стаў своеасаблівым знакам таго, што мы памятаем подзвіг кожнага, які ваяваў, і ніколі пра іх не забудзем.

Д.А. Марцінкевіч,
загадчык аддзела
бібліятэчнага маркетынгу ДУК
"Лідская раённая бібліятэка
імя Янкі Купалы".

Прэзентацыі "Новага замка" і "Ятранкі" на Дзяялаўшчыне

Два літаратурныя альманахі презентавалі сябры Гарадзенскага аддзялення Саюза беларускіх пісьменнікаў на Дзяялаўшчыне.

Презентацыі альманахаў "Новы замак" і "Ятранка" адбыліся ў Гэзалаўскай сельскай бібліятэцы і Дзяялаўскай раённай бібліятэцы. Презентаваць альманахі прыехалі кіраунік Гарадзенскага аддзялення Саюза беларускіх пісьменнікаў з Гародні Янка Трацяк, пісьменнікі Уладзімір Хильмановіч, Мечыслаў Курыловіч ды Сяргей Чыгрын са Слоніма. Да іх далучыліся ў Дзяялаве аўтары альманаха "Ятранка" Алена Абрамчык, Міхаіл Лук'янчык, Вероніка Хрышчановіч, Дзмітрый Кузьміч і Валерый Петрыкевіч.

Дарэчы, арганізаторам гэтых сустрэч быў дзяялаўскі грамадскі актыўіст, краязнавец і проста цудоўны чалавек Валерый Петрыкевіч. Падчас сустрэч гучалі вершы, гумар, розныя прапановы і пажаданні, а таксама песні. Радавалі сваім выступленнем дзяялаўскія прыгажуні з ансамблем народнай песні "Ятранка" і бард з Ліды Сяргей Чарняк. Спадар Чарняк спявалі песні на слова дзяялаўскіх літаратаў, а таксама выконвалі своеасаблівыя гімн вёскі Зачэпічы, дзе штогод адбываецца Гарадзенскае абласное свята паэзii.

Барыс Баль,
Беларускае Радыё Рацыя,
Дзяялаўскі раён.
Фота аўтара.

Алесь Крой

Геаграфія знакавых месцаў памяці пра Я. Карскага і яго родных

Да 160-годдзя з дня народзінаў і 90-годдзя з дня смерці (1.01.1861 - 29.04.1931)

(Працяг. Пачатак у папярэднім
нумары.)

18. Петраград-1916 - Москва-1925-

Прага-1929. Акадэмік Я. Карскі ведаў класічныя мовы: старжытнагрэцкую, лацінскую, стражытнагабрэйскую, валодаў польскай, нямецкай, ведаў славянскія мовы,санскрыт, звяртаўся да летувіскай і латышскай, шырокую вядомасць мелі яго падручнікі па рускай мове і царкоўнаславянскай (амаль два дзесяткі выданняў), але званне акадэміка яму было дадзена ў першую чаргу за даследаванні па беларускай мове, якой займаўся ўсё жыццё. 8.10.1916 г. абраны ардынарным акадэмікам па аддзяленні рускай мовы і славеснасці. У 1925 годзе дадзена званне акадэміка СССР. У студзені 1929 г. абраны членам Kralevsk Ceske Spolecnosti Nauk.

Я. Карскі пра "рускую" мову Францішка Скарыны, пра якога вельмі цёпла адзываўся і даваў высокія адзнакі: "Ён не адбажаеца яшчэ перайсці на чиста народную мову: у яго нярэдкія яшчэ аорысты, імэрфэкты, часта твораныя няправільна, і іншыя царкоўнаславянскія асаблівасці ў мове; побач з гэтым даволі частыя чэхізмы, як дань арыгіналу, з якога ён рабіў свае пераклады, - ды ўсё ж аснова мовы народная беларуская, з тымі асаблівасцямі, якія характарызаюць старую яе рэдакцыю ў "Літоўскім гаспадарстве". У "Беларусах" Я. Карскі паказвае, што ў часы ВКЛ былі канчатковыя выпрацаваны асаблівасці беларускай мовы, піша ён і пра запазычанні з іншых моваў "беларусы заняли у литовцев и латышей 36 слов общераспространённых и около 54 слов, известных только отчасти в некоторых местах, отчасти лишь в старинных памятниках". У той жа час літоўцы і латышы ўзялі ў беларусаў "огромное количество" слоў. Ці не супярэчыць гэта іншым словам вучонага аб "владычестве Литвы" ў Беларусі, бо "захопнікі" заўсёды прыносили сваю мову. Піша Я. Карскі пра ўплыў польскай мовы, асабліва ў РП, калі старая беларуская літаратурная мова была выцеснена з афіцыйнага ўжытку ў Рэчы Паспалітай.

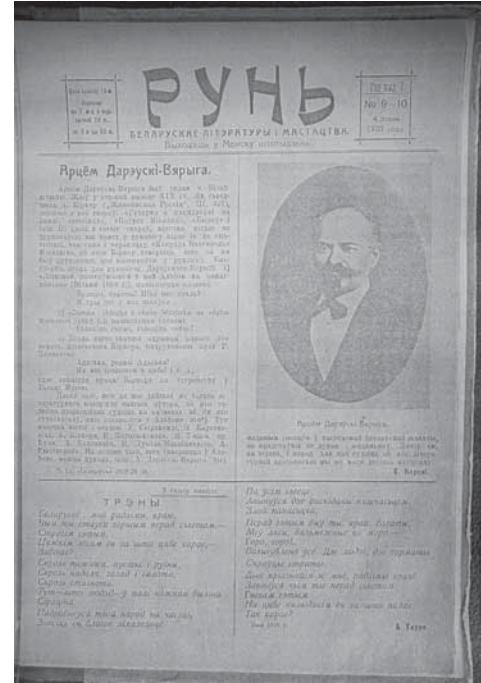
Піша ён пра ўплыў на беларускую габрэйскую і татарскую мовы, пра ўплыў на беларускую мову кельтаў, грэкаў, румын, готаў, дака-фракійцаў, лацінскай мовы і іншых, і што, знаходзячыся ў Расейскай імперыі, Беларусь была аж да сярэдзіны 19 стагоддзя ў "польскай опеке". Адзначае, што па багацці самых розных помнікаў пісьменства "белоруское наречie" займае першое месца пасля вялікарускага, а ў частцы старжытнадрукаваных кніг нават пераўзыходзіць вялікарускас... Я. Карскі знаходзіць і называе рукапісныя матэрыялы на беларускай мове з 13 па 18 стагоддзе (116 рукапісных адзінак). Піша пра занядбад мовы пасля 16 стагоддзя ў РП, калі паланізацыя беларускай мовы і культуры рабілі сваю справу, "...главное средство выражения народного духа было отнято...". Але, прости народ працягваў беларускай мовай карыстаща стагоддзямі і як піша Я. Карскі: "оказался главным хранителем своей речи: в нём свободно и незагрязнённо тёк источник живой воды, который не высок и до нашего времея...". Спаланізаваная беларуская шляхта тады здрадзіла мове (на жаль, роднай мове здраджвалі і багатыя чехі, украінцы, славакі, фіны, палякі, каталонцы,

і іншыя народы), але ў 19 стагоддзі адзінкі спаланізаванай беларускай шляхты і начальнікі адраджэнне беларускай мовы ўжо ў Расейскай імперыі. Захаваная простым народам беларусская мова стала падмуркам для адраджэння новай беларускай літаратуры раманыкамі ў 19 стагоддзі.

19. Менск. У 2021 годзе юбілеі ў славутых землякоў з Гарадзенскага павета, якія прамалі ўздел у І Усебеларускім з'ездзе ў Менску: у Я. Карскага - 160-годдзе, у Макара Краўцова - 130-годдзе!

Як піша Я. Калубовіч: "У часы працы акруговым начальнікам асветы БНР у Менску прафесар Я. Карскі (акадэмік з 1916 г. - А.К.) у БНР-скіх перыядычных выданнях (газета "Звон", "Беларус", часопіс "Рунь") ад 17.09.1919 г. да 4.07.1920 г. зрабіў 17 публікаций з гісторыі беларускага пісьменства, якія потым увайшлі ў т. III, вып. 2 і 3 ягоных "Белорусов", выдадзеных у 1921 і 1922 гадах....".

4 ліпеня 1920 года Я. Карскі і паэт Макар Краўцоў разам друкаваліся, прынашмі, у штотыднёвой газете беларускай літаратуры і мастацтва "Рунь" № 9-10. Я. Карскі напісаў артыкул на першай старонцы газеты пра Арцёма Дарэўскага-Вярыту.

Фота 16. Першая старонка газеты "Рунь" № 9-10 ад 4.07.1920 г. з артыкулам Я. Карскага.

А настайнік, паэт, аўтар вайсковага гімна і ўдзельнік Слуцкага збройнага чыну Макар Краўцоў надрукаваў у той жа газете на старонцы 9 напісаны ў 1918 годзе "Раманс". У тым жа нумары былі надрукаваны творы Я. Купалы, К. Буйло, Л. Родзевіча, У. Ігнатоўскага, З. Бядулі, Ф. Аляхновіча, Я. Лёсіка і іншых творцаў.

"... У чэрвені 1921 г. для канчатковай выпрацоўкі статута Інбелкульта была створана камісія ў складзе акадэміка Я.Ф. Карскага, Я.Л. Дылы, С.М. Некрашэвіча. Да лістапада 1921 г. яна распрацавала статут Інбелкульта, які аўтадаў у сабе абодва прынцыпы развіцця інстытута - і як навукова-даследчай, і як культурна-грамадскай установы (тэкст першага статута адукація не ўдалася, але асноўныя яго палажэнні выкладзены ў артыкулах першых яго супрацоўнікаў)" (АН Беларусі, Інстытут беларускай культуры, Мінск, "Навука і тэхніка", с. 7-8).

Карскі стаў правадзейным членам

Інбелкульта, абраны ў адпаведнасці са статутам 1922 г. разам з Я. Лёсікам, Я. Купалам, Я. Коласам, старшынём С. Некрашэвічам, вучоным сакратаром У. Чаржынскім і навуковымі супрацоўнікамі. Праўда жыў Я. Карскі ў Петраградзе. (АН Беларусі, Інстытут беларускай культуры, Мінск, "Навука і тэхніка", 1993, с. 9, 252.)

31 студзеня 1925 г. агульны сход Інбелкульта выбраў новы склад яго кіраўніцтва. Старшынём інстытута абрапі наркама асветы БССР вядомага вучонага У.М. Ігнатоўскага, які змяніў С.М. Некрашэвіча. З пачатку 1925 г. да ліпеня 1926 г. Сцяпан Некрашэвіч на падвышэнні мовазнаўчай кваліфікацыі ў Навукова-даследчым інстытуце мовы і літаратуры пры Ленінградскім універсітэце працаўваў пад кіраўніцтвам Я.Ф. Карскага. Інбелкульт па формах і метадах арганізацыі навуковай дзейнасці пасля прыняцця акадэмічнага статута набліжаўся да акадэмічнай установы. У Ігнатоўскім дамовіўся з вучонымі з РСФСР і Украіны і перацягнуў іх на Беларусь. У тым ліку з так званай старой прафесуры. У сярэдзіне 20-х вярнуліся і пленна працаўвалі нават дзеячы Рады БНР В.У. Ластоўскі, А.І. Цікевіч, А.А. Смоліч, П. Трэмповіч і інш. (АН Беларусі, Інстытут беларускай культуры, Мінск, "Навука і тэхніка", 1993, с. 24.)

Важнейшая функцыя інстытута быў удзел у правядзенні палітыкі беларусізацыі - арганізатарамі і праваднікамі якія былі У. Ігнатоўскі, С. Некрашэвіч, Я. Купала, Я. Колас, Я. Лёсік і інш. Трагічна склаўся лёс першага старшыні Інбелкульта моваведа Сцяпана Некрашэвіча. У 1931 яго выслалі з Беларусі, а ў 1937 зноў арыштавалі і расстралялі. Першы прэзідэнт Беларускай Акадэміі навук і першы дырэктар Інстытута гісторыі Усевалад Ігнатоўскі пасля наведвання Я. Купалы ў бальніцы, і ўбачыўши дзікунскія арышты вучоных за любоў да Беларусі і беларускай мовы (Купалу чэкісты давялі да самазабойства-харакіры, але яго уратаваў вяенны доктар Стэфан Луцкевіч, які ў той час жыў у Купалы), 4 лютага 1931 г. застрэліўся ў Менску ў сваім кабінэце.

20. Менск-Петраград (Ленінград). У кастрычніку 1928 г., калі рэарганізавалі Інбелкульт у Беларускую Акадэмію Навук, Я. Карскага нават не абраў пад кіраўніцтвам яе "ганаровым сябрам". "Камуністычна партыйная секцыя Інбелкульта на пачатак кастрычніка 1928 года мела 16 чалавек (М. Бялагу, І. Віткоўскі, С. Гельтман, У. Ігнатоўскі, А. Казак, С. Матулаўціс, І. Штپлеўскі і інш.). (АН Беларусі, Інстытут беларускай культуры, Мінск, "Навука і тэхніка", 1993, с. 24.)

Праз іх ішоў ідэалагічны ўплыў на працу іншых супрацоўнікаў ад адзінай кіраўнічай партыі СССР і "ОГПУ" пад кіраўніцтвам І. Сталіна і В.Р. Мянжынскага. З канца 20-х - пачатку 30-х гадоў з нагоды згортвання ў СССР палітыкі "коренизации" "ОГПУ" пачало масавыя палітычныя рэпрэсіі па ўсіх рэспубліках былога СССР. Пасля НЭП-у і пераходу да адміністрацыйна-каманднай сістэмы кіравання паўсюль шукалі "ворагаў" савецкай імперыі. Мочнае цкаванне і беспартыйнага Я. Карскага было ў беларускіх і цэнтральных савецкіх газетах, асабліва пасля яго замежных навуковых пaeздак. Як піша праўнунак акадэміка А. Карскі, пасля закazu, верагодна з ГПУ, артыкулаў ў газетах "Звязда", "Праўда", "Ізвестія" па дыскрэдытацыі імя Я. Карскага, замежныя калегі стараліся сваім лістамі ўскосна падтрымаваць акадэміка (чехі, фран-

цузы, немцы і інш.). Але, першай праявай падтрымкі акадэміка Я. Карскага праўнунак А. Карскі ўзгадвае беларускага пісьменніка, літаратуразнаўца Максіма Гарэцкага, які не пабаяўся на беларускай мове падтрымаваць сваім лістом ад 30 красавіка 1927 г. апальнага акадэміка М. Гарэцкі загадваў тады кафедрай беларускай мовы і літаратуры ў Горкаўскай сельгасакадэміі. Ён пісаў: "Надо-чы выраслае мені Вашу поўную цэплю ласкі адкрытачку з Менску, з Інбелкульта. Быў я дужа рад, што піша мне ўсесаюны акадэмік Карскі... Шчыра дзякую за прысланыя папраўкі... З прыемнасцю сведчу Вам, Яхім Хвёдаравіч, сваю радасць з прычыны зъяўлення Вашае працы ў пера-кладзе на нямецкую мову. Пахвалу, якую ласкава выказаеце там, між іншам, маім кампіляцыям і некампіляцыям ("Гістор. белар. літ.") я ў большае яе частцы аддаю глыбокаважаным аўтарам тых кніг, на якіх я меў мацымасць пазнаваць гісторыю мае роднае літаратуры. На мой заўсёды вялікі жаль, некаторым з іх, можа, най-больш заслужаным, я не мог у сваёй кнізе аддаць хоць ласкавым словам тое, што ім некалі аддадуць, нелицеприятно, нашы на потым будучыя, праудзівія, вучоныя гісторыкі; але я не мог - дзеля прычын, ад мене незалежных..." ("Біяграфія...", Т. 2. С. 372-373.)

У 1929 годзе Я. Карскі быў зняты з пасады дырэктара Музея антрапалогіі і этнографіі (МАЭ). А ў 1930 годзе пасля зъяўлення артыкула па беларускім моваведстве "Червенскій говор" вучоны быў арыштованы і кінуты ў вязніцу "ОГПУ" "за прыналежнасць да антысавецкіх арганізацый" (як і ў Менску 1919 года, яго выпустілі), і заўчастная смерць праз кароткі час, магчыма, выратавала яго ад далейших здзекаў кіруючых камуністаў і "ОГПУ". Сістэма цкавання сумленных навуковцаў амаль не змянілася. На мемарыяльную дошку былога будынка "Інбелкульта" ў Менску акадэмік Я. Карскі не трапіў, але тут магчыма іншая прычына, у спісах члену Інбелкульта ён значыцца ў 1922 годзе, а ў 1924 годзе яго ўжо не было ў новых спісах правадзейных члену Інбелкульта (АН Беларусі, Інстытут беларускай культуры, Мінск, "Навука і тэхніка", 1993, с. 252-253). На мемарыяльнай дошцы пазначаны члены Акадэміі навук Беларусі 1929 года.

21. Брэст-Літоўск. Ці выкарыстоўвалася этнографічна карта Я. Карскага на савецка-нямецкіх перамовах у Берасці-Літоўскім сп. Пакроўскім са сп. Гофманам? Праўнунак Аляксандар Карскі піша, што яе меў дэлегат ад Савецкай Рэспублікі Пакроўскі і дэлегальнае веадаў, хоць пры перамовах спасылаўся на нямецкую, шмат у чым падобную, па некаторых паветах нямецкая карта і карта Я. Карскага па адсотку этнічных супольнасцяў на беларускіх землях супадалі да дзесятых доляў працэнтаў. (Напрыклад: у Гарадзенскім павеце па дадзеных Карскага пражывала беларусаў 65,72 %, па нямецкай карце - 65,8 %). Але, пасля незаконнага разгону п'янимі бальшавікамі І Усебеларускага з'езда, беларусаў на нямецкіх перамовах з немцамі як самастойнай дэлегацыі, не было, каб адстойваць нацыянальныя інтарэсы, а Пакроўскі ад Савецкай Рэспублікі ў гэтым не быў заціўлены абласцю, бо мяжу Савецкай Рэспублікі з улікам беларускага самавызначэння прыйшлося б праводзіць за Смаленскам...

(Працяг у наступным нумары.)

Зоф'я Кавалеўская

Гісторыя Лідскага паўстання: успаміны пра Людвіка Нарбута*

(Працяг. Пачатак у папярэднім нумары.)

У наступным годзе цар Аляксандр абвясціў амністыю для ўсіх удзельнікаў ваеннай драмы. Амністыя была шчырай і выбачала ўсіх без наступстваў. Нарбут звярнуўся да ласкі манарха і атрымаў звальненне са службы і пагашаную за ўвесі час грошовую запазычанасць.

Нарбще ён вярнуўся ў свае Шаўры і пачаў жыць пад сямейным дахам з набытым куфэркам і сваімі ўспамінамі.

Нарбута паглынула гістарычная праца. Збіраў і аўтадноўваў матэрыялы, набываў каштоўныя дакументы. Расла яго бібліятэка. Перад першай краёвай бурой Тэадор Нарбут пабраўся шлюбам з Крысцінай Садоўскай⁷, дачкой жаўнера Касцюшкі. Яны пазнаёміліся на касцельнай службе ў Бутрыманцах. Крысціна была маладая, вясёлая, чарнавокая прыгажуня і, хоць не мела добрай адукцыі, але, як тады казалі, мела прыроджаны розум і шляхетную душу, што кампенсавала ўсякія салонныя недахопы. Бацькоўскія традыцыі развілі ў ёй глыбокі патрыятызм, а дзеяны і энергічныя характар зрабіў з яе выключную дзяўчыну.

Звяз з беднай шляхцянкай не падабаўся гордай сям'і Нарбутаў. Гэта ўспрымалася як мезальянс, які аслабіў сувязі са сваякамі, але прынёс Тэадору шчасце. Маладая жонка стала неацэнным скарбам і як кіраўнік гаспадаркі і як выхавацелька дзяцей.

Гісторык мог спакойна аддавацца сваёй літаратурнай працы. У 1835 і 1841 гадах у Вільні пабачыла свет яго вялікая праца ў 9-ці тамах, выдадзеная пад назвай "Гісторыя народу Літоўскага" ("Dzieje starożytnie narodu litewskiego"). Праца трохі грашыць перабольшшанымі фантазіямі, бо абапіраецца на паданні, байкі і легенды. Прафесар Спасовіч⁸ гаворыць пра працу Нарбута так: "... гэта праца вялікая, арыгінальная, але некрытычная". Пры ўсім пры гэтым Нарбут заслугоўвае вялікай пашаны, як адзін з піянероў у даследаванні мінуўшчыны Літвы і тым, што сваім прыкладам заахвоціў іншых да далейшага вывучэння гісторыі краю. Тэадор Нарбут працаў бесперапынна, і ў 1846 годзе выдаў "Помнікі гістарычных падзеяў літоўскіх" (Pomniki do dziejów litewskich... Wilno, 1846.), у 1847 годзе "Кароткі выклад гісторыі літоўскай" (Dzieje narodu litewskiego w krotkoscie zebrane. Wilno, 1847.), у 1856 годзе "Нарысы гістарычны..." (Pomniesze pisma historyczne, szczegolnie do historii Litwy odnoszace sie. Wilno, 1856.) Некалькі прац Нарбута засталіся ў рукапісах.

Калі першы гістарыёграф Літвы сядзеў, паглыбіўшыся ў даследаванні міну-

лага, яго жонка ўзяла стырно ў доме ў свае руки. Заняпалая гаспадарка пачала патрохі ўзнімацца, разглажніўшыца. Перад усім заквітнелі хатнія рамёствы, задавальняючы ўсе патробы дома, як гэта было ў большасці тагачасных гаспадараў. Вельмі пашырылася вырошчванне ільну і канопель, адначасова да такой ступені развілося ткацтва, што ткацкія вырабы дому Нарбутаў мелі выключную славу.

Шаўры паволі ператвараліся ў мясцічка. Мелі піва і ўласную гарэлку, якая не абкладалася акцызам, а перараблялася на знакамітую літоўскія старкі, вядомыя ў Краі і за яго межамі. Вулі давалі мёд, які таксама перарабляўся на гаспадарцы: з яго выраблялі воцат і настойкі. Ураджаі хлеба на палях былі дастатковымі; лясы, амаль не-кранутыя, давалі будаўнічы матэрыял, паліва, дзёгачы і смалу; аборы і хлявы адзвівалі і кармілі; сады славіліся садавінай, а ставы рыбай. Гэтыя Божыя дары патрабавалі таго толькі, каб прыстасаваць іх для хатнага ўжытку.

Шаўры мелі цэлую арганізацыю ўласных рамеснікаў: цесляры, дахашчыкі, столяры, гарбары, рымары, ткачы, краўцы. Кравец Кароль, які абшываў усю сям'ю Нарбутаў з тканін, вырабленых ў гаспадарцы, быў сапраўдным майстрам сваёй справы. Ваколічныя модніцы замаўлялі ў яго свае ўборы. Кухар Юрак мог дагадзіць самым вытанчаным кулінарным густам, а яго "свянцонае" славілася на ўесь Лідскі павет.

У тагачасным эканамічным жыцці грош не пакідаў кішэнь так лёгка, як сёння, і гэтак жа цяжка ў яе патрапляў, бо сельскагаспадарчыя прадукты былі вельмі танны.

Дом у Шаўрах уяўляў сабой згасаючы тып стараліцвінскіх двароў. Ён яднаў вакол сябе вясковую моладзь, якая падчас вучобы рамёствам знаходзілася пад упрыгожваннем народных традыцый. Судансіны з вёскай насілі харктыпартнёрскай інтymнасці. Тоё, аб чым пішам, у тагачасныя "прыгонныя" часы выглядала ідэлія, аднак акрамя пануючага паўсюдна ўціску вясковіцаў, часта знаходзіліся двары падобныя да Шаўроў, дзе хаты падданых атачаліся бацькоўскай любоўю і клапатлівай апекай. Да такіх патрыярхальных двароў належалі і Горкі⁹ Магнушэўскіх ў Наваградскім павете.

Добразычлівия адносіны, якія злучалі Нарбутаў з вёскай, перайшлі і ў наступныя пакаленні і не знікалі доўгі час пасля скасавання паншчыны. У 1863 годзе вёска Шаўры не запляміла сябе аніводнай здрадай, а ні даносам. Наадварот, заўсёды жадала дапамагчы і паслужыць сваім "даўнейшым панам".

РАЗДЕЛ II

Сям'я Тэадора Нарбута. Нараджэнне Людвіка. Гады неспакою. Уплыў бягучых абставін. Дзяяства ў Шаўрах. Герадоўскі. Атмасфера ў доме.

Нарбуты мелі многа дзяцей - пяць сыноў: Людвік, Аляксандар, Францішак, Баляслаў і Станіслаў, а таксама трох дачкі: Яна, пазнейшая Кунцавічова; Амелія, пазнейшая Стыренская; і Тэадора, якая праз некалькі гадоў аўдавела па шлюбзе з Манчунскім.

З усіх сыноў Тэадора на ўсю Літву праславіўся Людвік, памяці якога прысвечаны гэтыя старонкі.

Яго імя пакрытае славай як права-дышыра паўстанца 1863 года. Розгасаў аб ім шырокая разляцеўся па Краі і запісаны ў гісторыі тагачаснай барацьбы за Айчыну, як пра чалавека ідзі з знакамітага партызана.

З братоў Людвіка актыўны ўдзел у паўстанні бралі Баляслаў і Францішак. Апошні ваяваў у Карапеўстве ў шэрагах Лангевіча. Гарачай і актыўнай патрыёткай была сястра Людвіка - Тэадора Манчунская, правая рука Людвіка. Яна служыла народнай справе з поўнай самааддачай.

Вяртаючыся да акалічнасцей, якія характарызувалі жыццё ў Шаўрах, разгледзім іх больш падрабязна, таму што менавіта сям'я ад самай калыхалкі ўпльывала на фарміраванне душы Людвіка, на яго пазнейшыя думкі і памненні.

Людвік Нарбут прыйшоў на свет у Шаўрах. Датай яго нараджэння паводле метрычных кніг у Начы быў верасень 31-га дня 1832 года. Аднак сямейная традыцыя гаворыць, што наш герой нарадзіўся ў 1831 годзе падчас найбуйнейшай завірухі ў Краі. Маші Людвіка, якая тады насіла яго ў сваім улонні, перажывала цэлую гаму пачуццяў: ад агнянення радасцю і надзеяй пры поглядзе на аддзел Гелгуда, які праходзіў праз Шаўры, да пазнейшых балочных наступстваў. Такія ўзрушэнні не маглі не паўпльваць на дзіцяцік. З малаком маці ён усмоктваў потым горыч народнага болю. З яе грудзей чэрпаў міласць да Краю, якая пазней стала найважнейшай ідэяй яго жыцця. У маленстве яго калыхалі пад патрыятычныя песенкі, якая ціха напяяла маці. У дзяцінстве чую вакол людское шаптанне прозвішч Канарскі¹⁰, Рэр¹¹, Валовіч¹² і іншых, звязаных з такім выразам, як *вязніца, застрэліца, шыбеніца, высылка на Сібір*.

Гэта быў амаль першыя выразы, якія моцна затрымаліся ў галаве дзіцяці, хаця іх значэнні яшчэ не ўсведамляліся. Чуў таксама шкадаванні і разважанні аб скасаванні уніі, аб подлай і здрадніцкай дзейнасці Сямашкі і г. д. Няня расказала яму страшныя гісторыі пра гноясны пераслед усіх тых, хто на "православие" перайсці не захадзеў, пра збіццё іх нагайкамі, высылку ў Сібір,

пра гвалтоўнае забіранне ўніяцкіх цэрквеў.

Лідскі павет у тых часах належаў да Гарадзенскай губерні, якой кіраваў знаміты сваім зверствам Мураёў, праизваний за тое потым віленскім сатрапам. Значным было супраціўленне тутэйшага насељніцтва, і таму ў Лідскім павеце пераслед быў большым, чым дзе-небудзь.

Неаднаразова званочкі кібіткі чуліся і ў Шаўрах, адсюль гвалтоўна забіралі бацьку Людвіка - Тэадора і везлі ў Вільню, дзе ён павінен быў тлумачыць свае артыкулы ў "Кур'еры" ці сваю даўнейшую прыналежнасць да "Таварыства Шубраўца"¹³ ці іншыя падобныя "злачынствы". Аднак, даючы зарабіць дзяржаўным мужам на "кашу і соль", гісторык Літвы заўсёды здымай з сябе абвінавачванні і щасліва вяртаўся дадому, дзе яго з вялікай радасцю віталі сям'я.

Год 1840 выцяў па Літве новым гвалтам. Указам ад 9 верасня ліквідавана старажытнае цывільнае права: Літоўскі Статут.

Дагэтуль цывільныя суды былі адкрытыя. Справы абаранялі адвакаты, дзяржаўных службоўцаў выбіралі, пастановы і судовыя акты пісалі па-польску. Цяпер увядзілася мова расійская і працэдуры зачыты. З гэтым прыйшло хабарніцтва і дэмаралязация дзяржаўных службоўцаў.

Засмучэнне дарослых прыгнятала сэры ціціці. Не разумеў добра, што адбываецца, але адчуваў крыўду, хацеў абараніць, яго розум пастаняна аналізуваў і на яго дзіцячым твары Божая рука пакінула сляды ахвяраў і пакутаў.

У дзяцінстве найбольш вылучалася сваім яднаннем чацвёрка: Людвік, Баляслаў, Францішак і сястра Тэадора. Верхаводзіў ў ёй Людвік, інтэлектуальная развітасць вышэй за свой узрост.

Дзеці мелі дарослага прыяцеля: нейкага Герадоўскага, які ад 1831 года стала жыць у Шаўрах. Адкуль прыйшоў, кім быў, як уласна называўся, ніхто не ведаў. Таямніца засталася да самай яго смерці і з ім разам пайшла ў труну.

Герадоўскі трохі навучаў дзяцству і апавядоўціў цікавыя рэчы з мінуўшчыны, асабліва пра 1831 год. Часта гістарычны падзеі становіліся тэмай дзіцячых гульняў у дальнім куце сада. Дзеці разам з Герадоўскім гулялі ў вайну. Людвік выступаў у ролі Касцюшкі. Баляслаў быў яго ад'ютантам, а сястра Тэадора - Плятароўнай¹⁴. Пасля гульні, дзеці, знясіленыя бегам, сядалі на вялікім камені і па-свойму вырашалі пытанні пакутніцтва і цярпення Краю і народа:

- А што было б, каб я вам здрадзіла?

- спытала аднойчы Тэадора ў братоў.

- Адракліся б ад цябе, - сказаў Баляслаў.

- А я б цябе забіў уласнай рукой, - дадаў паважна Людвік.

Гісторык Літвы Тэадор Нарбут вельмі любіў сваіх дзяцей, песці іх, а калі меўмагчымасць адарвацца ад піара, рассказаў ім пра Напалеона, пра 1812 год і аб сваіх прыгодах. Моладзь гэтыя аповеды вельмі здаймалі.

З-пад страхі выцягваўся куфар са скury Сіўкі, у якім стары прыхільнік Напалеона хаваў памятныя рэчы старых часоў, рэчы паважнай вымаліся, і бацька ўзрушана, са слязмі на вачах, як рэліквіі, раскладаў іх вакол сябе. Дзеці з вялікім хвяляваннем пачаўца маўчали і слухалі бацьку, а потым нават падносілі да вуснаў гэтыя скарбы.

(Працяг у наступным нумары.)

* Zofja Kowalewska. Dzieje powstania lidzkiego: wspomnienie o Ludwiku Narbutie. Wilno, 1934. Зоф'я Кавалеўская. Гісторыя Лідскага паўстання: успаміны пра Людвіка Нарбута. Вільня. 1934 г. Перадрук з "Дзённіка Віленскага". Пераклад і каментары Галіны Лаўрэш. Рэдагаванне і каментары Леаніда Лаўрэша.

⁷ Маецца на ўвазе паўстанне 1831 г. Але Тэадор Нарбут ажаніўся з Крысцінай каля 1840 г. - Л. Л.

⁸ Уладзімір Данілавіч Спасовіч (1829-1906) - беларускі, рускі і польскі юрист, грамадскі дзеяч, публіцыст і крытык. - Л. Л.

⁹ Горкі - былая маёрасць Магнушэўскіх, тут захаваўся прысядзібны парк XIX-XX ст. Зараз аграгарадок у Стапоўскім раёне Менскай вобласці. - Л. Л.

¹⁰ Шыман (Сымон) Канарскі (1808-1839) - дзеяч нацыянальна-вызвольнага

"Царністы шлях" "Па Каліфорні": ці лягчэй было б надрукаваць рэпартаж 130 гадоў таму?

Многія рэчы трэба рабіць не ў "лепшыя часы", а тады, калі не позна. Але "Да лепшых часоў" - гэта адно з самых сумленных растлумачэнняў, чаму тоц ці іншыя выданне не знайшо магчымым уздзельнічаць у праекце публікацыі перакладу "Па Каліфорні". Горш было бы з тымі, хто выклочыў ужо з макета ці вёрсткі палітычна адзін з самых бяскрайдных раздзелаў - няскончаны, але абсалютна эксклюзіўны XI-ты, на якім сустракаем рэшткі літаратурных перлёр доктара. З радасцю прынятыя ў канцы мінулага года для верагоднай публікацыі ў сакавіку першыя тры раздзелы былі - ужо з меншым энтузіязмам - перанесены на не раней, чым 2022 год - калі 130-годдзе вакацый, якія калі яшчэ не ўвайшли, то ўвойдуць у гісторыю шматмоўнай беларускай літаратуры, скончыцца. Раздел VII быў адхілены, умоўна кажучы, як СПБ, так і СБП. Апошні ўвогуле "па-юпітэрскому" "прамаўчай" у адказ на шматразовыя спробы высветліць яго меркаванне пра творчыя вынікі актыўнага адпачынку доктара ад драмы праваслаўнай грамады Сан-Францыска.

Мы паглядзелі б, дзе быў б нашы літаратурныя начальнікі, калі б яны перамясяціліся на 130 гадоў таму ў Каліфорнію: "Такія знатныя госці гэтых модных гатэляў. Затое прысутныя засталом лёка ў большасці амерыканскай галодной інтэлігенцыі: студэнты і студэнтки, мэта якіх зарабіць за лета трохі залатых, каб прыснаваць у будучым навучальным годзе, літаратары, артыкулы якіх не знаходзяць збіту, вынаходнікі, якім няма на што ўзяць патэнт на вынаходства, адвакаты, якія не знаходзяць кліентаў за немагчымасцю займець прыстойной абсталяваны афіс" (раздел I).

Русель не скончыў рукапіс праusta тэхнічна, не давёў да таго стану, які б дазволіў даслаць яго выдаўцам (рукапіс - далёка не чыставік, ёсьць мноства кепска чытэльных месцаў; у гэтай частцы раздзела VII - адзіна ў рукапісе месца, дзе і мы адразу некалькі слоў не прачытали - услед за Джэхан Гейт, якая здзейсніла подзвіг расшифроўкі проблематычнага "хуткапісу" доктара з яго сістэмай закрэслівання і дапісання). Інакш, не выключана, Русель працуя быў сваі нарысы на тутоўскі часопіс у Маскве або Пецярбургу, што і было яго намерам. Міхail Іосіка лічыў, што рэпартаж "сан-францыскская газеты адмовіліся надрукаваць", прычым ён "не стылістычнімі асаблівасцямі або характарам жанру не спадабаўся сан-францыскім выдаўцам", а не быў надрукаваны з-за яго крытыкі парадкаў у краіне, "дарэмна спрабаваў надрукаваць у ЗША. Яго крытыка прэтэндавала на абавтульненні, яна, па сутнасці, была крытыкай капіталізму ўвогуле, што, вядома, не задавальняла ўладальнікаў і рэдактараў амерыканскіх газет". Але рускія газеты ў Сан-Францыске тады не выдаваліся, а англомоўная версія была створана праз сто гадоў (пры яе выданні сапраўды спатрэблялася тлумачыць, адкуль у Руселя, які кіл'я з ўрэзяў у перапісі з сябрам-рэвалюцыянерам яўрэйскага паходжання, "рэвалюцыйны антысемітызм", уключаючы выказванні адносна дамінавання ў гандлі, якое ён назіраў).

Друк ЗША ў 1890-я гады дазваляў сабе і не такое. Узяць "Прогрэс", з якога пачалася серыя рускамоўных публікаций пра канфлікт у Сан-Францыска - самога Руселя і яго сябра Я. Лазараў (такім чынам, перыяд 1891-1907 гадоў адзначаны досьць актыўнай "спецыялізаванай" "атакай" на РПЦ як важны інстытут самаўладства - з дапамогай сан-францыскага матэрыялу). Русель мог змясціць у гэтай блізкай яму па поглядах газете толькі выбраныя месцы з "Па Каліфорні". Яго нерэвалюцыйны, мала крытычны ў адносінах да імперыі рэпартаж быў "нефарматам" і для лонданскага Фонду Вольнай рускай прэсы, і для выдавецтва M. Элпідзіна ў Швейцарыі. Але падобны твор пра Каліфорнію натуральна глядзеўся б, напрыклад, у легальнym "Руском богатствe".

Іосіка зрабіў вялікую важную справу стварэння падрабязнага жыццяпісу і аналізу погляду Руселя, але месцамі дайшоў да неверагодных або няўдала пабудаваных сцвярджэнняў. Барыс Клейн, як і Іосіка, быў схільны да белетрызацыі і домыслы. Клейн пісаў раней і таму задаваў тон. Выкарыстанне ім маастацкага твора - аповесці, белетрызаванай аўтабіографіі Руселя "Жыццё ў барацьбе" (так перакладае

Мікалай Русель Па Каліфорні - VII Пераклад з рускай мовы Алеся Сімакова

назыв "One Man's Battle" Іосіка; яе варта было б узяць з архіва і перакласці - для ацэнкі публікай вартасцей ужо ўласна прыгожага пісменства Руселя) прыўнесла ў пазнейшую руселеяну шэраг фіктыўных эпізодаў і фактаў. Так прыдаваўся арэол сапраўднасці асобным выдуманным речам. Але чытаючы "Па Каліфорні", пачынаеш падазраваць, што і сам доктар мог выдумаць пэўныя "прыгожыя" дэталі, каб лепш прывабіць чытача...

Наконт таго, чаму ў СССР, дзе актыўна папулярызавалася асобы доктара Руселя, яго творы даваліся "у пераказе", а не цалкам, заслучаючы ўагу і адна версія: яго канкрэтны развалінні (з непрынадзялем бальшавікоў, "германофобій", што зашкілавала, і да т.п.) нярэдка быў нязручны нават для яго "левых" калег. Пра тое, што можа чакаць шчырага, сумленнага або сумленнага з нязначнымі агаворкамі рэвалюцыйнага аўтара пасля рэвалюцыі, гаворыць ён сам, працьтаваны Клейнам: "Мяне насталькі моцна байкатаўалі ўсе партыи, што пры Керанскім у спісе народных выданняў забяспечаны быў імёнамі аўтараў усе, акрамя мене. Мой артыкул з "Волі" "Чыя зямля" з'явіўся ў Петраградзе пад трыма зорачкамі".

Нарыс "Па Каліфорні" не быў апублікаваны ў царскай Расіі і ў СССР не з-за зместу, а з-за непадрыхтаванасці тэксту. Але спроба T. Эманса апублікаваць расшыфраваны тэкст у арыгінале ў Расіі (маем яго, як і прадмову і нарыс пра Руселя, прызначаныя для выдання ў Маскве), якая перажыла перабудову і распад СССР, не ўдалася - гэта была ўжо сацывяльна не зусім запатрапаваная літаратура. Чарнавыя варыянты рускага артыкула і беларускага перакладу быў змешчаны ў блюлетэні "Веснік БІТ" (Гомель, адпаведна: 2015 і 2008-2009).

"Па Каліфорні", хая і жыла дагэтуль англомоўным жыццём як публікацыя ўжо 30 гадоў, даволі мала вядомая і пакуль зусім мала цытуецца. Але сітуацыю можа выправіць беларускі пераклад. Менавіта тут, у Беларусі, у гэтага рэпартажу - самая ўдзячная аўдыторыя. Дзякуючы дасціпнасці, назіральнасці аўтара, мноству апеляцый да "агульнай радзімы" - ён можа стаць родным і папулярным у нас.

Алеся Сімакоў,
руслезнавец, г. Гомель.

P. S. Напісаўшы для кнігі 1976 года, што Русель быў прэзідэнтам Гавайскай рэспублікі, біёграф-рамантык Mіхail Іосіка, сам скільны да літаратурных вопытаў, спарадзіў шматлікія паўторы гэтай памылкі, у т.л. у беларускіх энцыклапедычных выданнях ("Беларуская ССР" і "Беларуская энцыклапедыя"), падручніках... Хая рэч у "бананавасці" тэрыторыі, дзе магчыма значна больш дзіўных рэчаў, чым на "кантыненце", тут мы маем справу з ашаламляльным выпадкам, які быў бы варты адлюстрравання ў камедыі Кандрата Крапівы пра наўкувую інтэлігенцыю. На кампаніі тых, хто блыгтаў гістарычныя перыяды, быў і Уладзімір Каракевіч з Уладзімірам Арловым - гэта толькі пачатак доўгага спісу паважаных аўтараў. Так, "гавайскі сенатар", які кароткі час быў прэзідэнтам Сената, - гэта адно з самых значных дасягненняў беларускай народы за мяжой, але яго троумф як другой асобы тэрыторыі змяніўся бясплатным пакіданнем органа ўлады ў выніку, як многімі адзначана, быццам бы найперш здрады паплечнікаў-гамрулеру, абарыгенаў.

**Мікалай Русель
Па Каліфорні - VII
(заканчэнне)**

Пераклад з рускай мовы Алеся Сімакова

Mrs. Markell ужо не працуе, працуе маладая нявестка Mrs. Golden, якая аказалаася аўтарам вышэйзгаданага ліста. Mrs. Golden маладая, добра складзеная жанчына гадоў 25, здаровая, дужая, хая і пакрыўджаная прыродай наконт прыгажосці. Твар у яе гузаваты, вуграваты, што зусім пусне

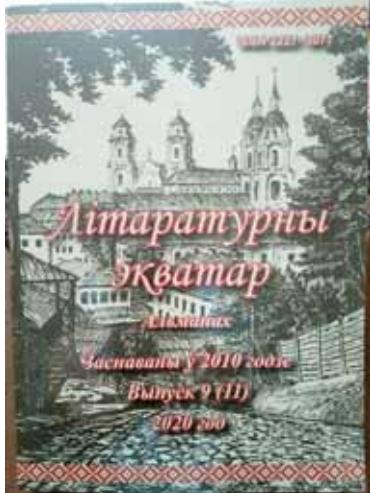
кія спальні, і паколькі дах дзіравы, то прыходзіцца ладзіць усякія прыстасаванні для выратавання ад дажджу. На шчасце, дождж бывае рэдка.

Другая пабудова, вышкі, сумяшчае ў сабе ўсе службы. Тут не толькі складваецца сена, але і трывамеца некалькі штук жывёлы, хаваючыя калёсы і земляробчыя інструменты. Пад імі ж змяшчаючыя свіні. Хая яны пабудаваны нядыўна, але пабудаваны кепска, спехам і таму моцна пакрывіўся на бок пад цікам леташняга снегу. Без неадкладнага энергічнага ўмяшання ім пагражае сур'ёзнае крушэнне, а пра ўмяшанне пакуль не думаюць.

Уся ферма складаецца з 160 акраў (50 дзесяцін), калі не лічыць сумежных 160 акраў, узятых старой з мэтай перапродажу. З іх толькі акраў 15, што прымыкаюць да дома, абнесены агароджай. Гэтыя 15 акраў уяўляюць сабой спусцісты лясны поплаў, па сярэдзіне якога праходзіць маленькі ручай, які затапляе большую яго частку. Уся яна занята лугам, пакрытым асакой. Няцяжка было б гадаваць на ёй цудоўную траву, калі б пракапаць некалькі ручайкаў. Ни Гольдэн-башка, ні Гольдэн-сын пра гэта, аднак, не паклапаціліся. Каля самага дома з аднаго боку некалькі дзясяткаў фруктовых, таксама занядбаных дрэваў, а з другога маленькі агарод, большая частка якога занята бульбай. Узняцце зямлі на гэтым агародзе і пасадка бульбы і капусты была адзінай працай, за якой мы бачылі Гольдэна-сына на працягу двух месяцаў; але і тут ён не абыходзіўся без наёмнай дапамогі. Затое разы 2-3 на тыдзень ён ездзіць у Placerville без анікай справы, толькі б час правесці. Сказае нам пра яго ў Placerville'i, быццам ён ніколі не з'яўляецца туды ўлегцы, было толькі кампліментам, а можа іроніяй. Ніводнага разу не бачылі мы, каб ён вёз туды што-небудзь прадаваць. Ды і вазіць жа не было чаго.

Адзіні даход фермы - жывёла. Але і яна вядзеца тут вельмі своеасаблівай. Па законах штата толькі ў месцы, абнесены агароджай, нельга пускыць жывёлу. Такія абнесены агароджай месцы складаюць толькі некалькі кропляў у гэтым бясконцым моры першынства лесу. Таму ўесь лес, і прыватны, і казённы, свабодны для пашы. Гэтым карыстаючыя не толькі мясцовыя жыхары, але і жывёлагадоўля, у далінах, і прыганяючы сюды тысячи галю на летнія месяцы. І фермерская, і здалёк прыгнаная жывёла пазначана. Нагляду над ёй абсалютна ніякага. Як толькі раставі снег, жывёла выганяеца ў лес і збіраецца толькі тыдні за два да новага снегу. Гэтае адшукванне ў густым лесе сваёй жывёлы, якая разышлася на некалькі дзясяткаў вёрстай, складае адзінную працу жывёлавада. Мясцовыя жыхары цудоўна спраўляюцца з гэтай, як падаецца, невыканальнай задачай. Верхам на кані і з ласу ў руках, пры веданні мясцовасці і дапамогі 2-3 аўтарак за некалькі дзён яны збіраюць усе сваю жывёлу з яе летнім прыплодам. Безумоўна, пэўныя працэнт губляеца, робчыся часцей за ўсё ахвярай вайкоў і мясцовага, каліфорнскага льва; але гэты працэнт настолькі невялікі, што, каб пазбегнуць страты, трывамаць адмысловых пастухоў не варта. Жывёла ў большасці рагатая, часткова коні, а таксама свіні, што адкормліваюцца за лета на жалудах. Зразумела, увесь чада падаецца на кані і з ласу ў руках, пры веданні мясцовасці і дапамогі 2-3 аўтарак за некалькі дзён яны збіраюць усе сваю жывёлу з яе летнім прыплодам. Безумоўна, пэўныя працэнт губляеца, робчыся часцей за ўсё ахвярай вайкоў і мясцовага, каліфорнскага льва; але гэты працэнт настолькі невялікі, што, каб пазбегнуць страты, трывамаць адмысловых пастухоў не варта. Жывёла ў большасці рагатая, часткова коні, а таксама свіні, што адкормліваюцца за лета на жалудах. Зразумела, увесь чада падаецца на кані і з ласу ў руках, пры веданні мясцовасці і дапамогі 2-3 аўтарак за некалькі дзён яны збіраюць усе сваю жывёлу з яе летнім прыплодам. Безумоўна, пэўныя працэнт губляеца, робчыся часцей за ўсё ахвярай вайкоў і мясцовага, каліфорнскага льва; але гэты працэнт настолькі невялікі, што, каб пазбегнуць страты, трывамаць адмыслowych пастухоў не варта. Жывёла ў большасці рагатая, часткова коні, а таксама свіні, што адкормліваюцца за лета на жалудах. Зразумела, увесь чада падаецца на кані і з ласу ў руках, пры веданні мясцовасці і дапамогі 2-3 аўтарак за некалькі дзён яны збіраюць усе сваю жывёлу з яе летнім прыплодам. Безумоўна, пэўныя працэнт губляеца, робчыся часцей за ўсё ахвярай вайкоў і мясцовага, каліфорнскага льва; але гэты працэнт настолькі невялікі, што, каб пазбегнуць страты, трывамаць адмыслowych пастухоў не варта. Жывёла ў большасці рагатая, часткова коні, а таксама свіні, што адкормліваюцца за лета на жалудах. Зразумела, увесь чада падаецца на кані і з ласу ў руках, пры веданні мясцовасці і дапамогі 2-3 аўтарак за некалькі дзён яны збіраюць усе сваю жывёлу з яе летнім прыплодам. Безумоўна, пэўныя працэнт губляеца, робчыся часцей за ўсё ахвярай вайкоў і мясцовага, каліфорнскага льва; але гэты працэнт настолькі невялікі, што, каб пазбегнуць страты, трывамаць адмыслowych пастухоў не варта. Жывёла ў большасці рагатая, часткова коні, а таксама свіні, што адкормліваюцца за лета на жалудах. Зразумела, увесь чада падаецца на кані і з ласу ў руках, пры веданні мясцовасці і дапамогі 2-3 аўтарак за некалькі дзён яны збіраюць усе сваю жывёлу з яе летнім прыплодам. Безумоўна, пэўныя працэнт губляеца, робчыся часцей за ўсё ахвярай вайкоў і мясцовага, каліфорнскага льва; але гэты працэнт

Дэень чацвёртага траўня 2021 года ў беларускай стаўцы па надвор'і выдаўся зусім не вясновым - было вельмі холадна. Прахалодна было і ў бібліятэцы № 1 імя Л.М. Талстога, таму прыышоўшы на святочнае мерапрыемства гості не надта спяшаліся распранацца. Але добраму настрою сабраўшыхся ўвесь гэты холад не надта перашкодзіў: было шмат радасці, іскрыстага смеху і аплодысменту. А віталі ў той дзень у першай стаўлічнай бібліятэцы альманах "Літаратурны экватар" № 9 (11).

Этты нумар выдання пабачыў свет у самым канцы мінулага 2020 года, але нешта ўсё перашкаджала зрабіць яму годную прэзентацыю. І вось - нарэшце. Дарэчы, неконтагі амаль зімовага холаду ў траўні шэф-рэдактар альманаха Інга Вінарская нават пажартавала: маўляў, пакуль альманах не адпрызентуем, што ўзімку выйшаў, сапраўдная вясна ўгугуле не наступіць і цяпло не прыйдзе. Жарты-жартамі, але на наступны пасля прэзентацыі дзень, пятага ўжо траўня, у стаўліцы значна паяцілела...

Такі халодны - цёплы дзень

Прэзентацыя альманаха "Літаратурны экватар" № 9 (11)

наццаць гадоў, і аўтадноўвае суполка пад сваім дахам калі піцідзесяці літаратураў рознага ўзросту і ўзроўню, прычым не толькі тых, хто жыве ў беларускай стаўцы, але і прадстаўнікоў іх шасці абласцей Беларусі. Спадар Вячаслаў, узяўшы ў руکі асбінкі альманаха, расказаў сабраўшымся, што на вокладцы выдання змешчана графіка знакамітага беларускага мастака Язэпа Драздовіча. Што ж тыцыца дызайну вокладкі, то рыхтаваўшая яго Інга Вінарская пастаралася ўпрыгожыць альманах каларытнымі беларускімі ўзорамі, што вельмі пасуе да ахраматычнай гамы выдання. І канешне, Вячаслаў Корбут прачытаў для аўдыторыі шэраг сваіх паэтычных твораў з новага нумара, сярод якіх быў і наступны верш:

*Суніцай пах і водар ліпі,
Спусціцца на зямлю жаўрук,
Усе паснупі, дуб са скрыпам
Пачуе ад чыгункі грук.*

Успыхнене зорка там на ўсходзе,
І знікне горыч дзён быльых,
Залева ноччу луг адродзіць,
Маланкі не спужжаюць слых.

*Не спіцца... Кола часу ладзіць
Чарговую жыццю скрыжаль,
І лес прыціх, як на парадзе:
Хвайнікі з жаху не дрыжасць.*

*Імне ўзгадаецца дзяцінства,
Як быццам там згубіўся свет,
Свет мараў, вобразаў адзінства,
Дзе мела ўсё заўжды сакрэт...*

Шэф-рэдактар альманаха "Лі-

падвоены нумар. Потым Інга Вінарская прачытала прысутным некалькі вершоў з альманаха "Літаратурны экватар" № 9 (11).

*Пераможасі - сиянчыц перамогу,
Не прызнаюць - вось такі пасаж.
Не заўажаць і спяюць замнога
Па загадзе гідкіх песняў марш.*

*Стай вядомы, напулярны ў свеце,
Толькі на Радзіме - не залік:
Тут свае куміры ў дамкі мецяць,
Штучныя без палачкі нулы.*

Што рабіць?

*Так жыць альбо змагацца?
Абыйсіці як-небудзь гэты гной,
Заляпіці акенца брудам, здаца,
Каб акенца не было душой.*

*Альбо вылезіці на барыкады,
Крыкнучы: liberte, egalite*...
І пастухаць, назавучы як гадам.
Вось тебе за ўсё - fraternite**...*

*Ці мо з'ехаць, і пляваць на сродкі,
На бацькоўскай памяці цяжар...
Не вярнуць дзяцінства смех салодкі,
Толькі... ты не знішиш прыдкаў дар.*

*Свабода, роўнасць (франц.).
**Братэрства (франц.).

Малады, але ўдумлівы выкананыца ўласных песень пад гітару Кірыл Бандзерс захапіў аўдыторыю з першых акордаў. Яго музычна-паэтычны творчасці - рамантычная, філасофская, узімская, але адначасова дастаткова жорсткая і супірэчлівая. У яго творчасці, якія не дзіўна, адчуваецца нейкі дух сядзінавечных балад і герайчных падзей. Музыка вельмі

Ды вернемся ад містыкі ў рэальнасць, а дакладней, да прэзентацыі чацвёртага траўня. Распачала імпрэзу загадчыца бібліятэки № 1 імя Л.М. Талстога Лола Іназемцева. Яна зварнулася да прысутных са шчырай прамовай. Асабліва Лолу Юр'еўну парадавала вялікая колькасць моладзі на мерапрыемстве, а сабраліся ў той дзень на імпрэзу прадстаўнікі трох стаўлічных каледжаў у суправаджэнні сваіх выкладчыкаў. Спадарыня Лола расказала, што бібліятэка № 1 з літаратурным клубам "Экватар" звязана дадоўгага і шчыльнае супрацоўніцтва, чаму яна вельмі рада.

Далей слова перайшло да не-наспрэднага вядоўца святочнай імпрэзы - да кіраўніка "Экватара", пісменніка і журнالіста Вячаслава Корбута. Ён распавёў прысутным, што літаратурнаму клубу "Экватар" ужо алі-

таму цяпер у выданні

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Эдуард Акулін, Алена Анісім, Алеся Аўласевіч,
Юрась Бабіч, Марыя Баравік, Аляксей Карпенка,
Эла Оліна, Ігар Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч,
Станіслав Суднік, Людвіка Таўгень, Алег Трушав,
Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахоўскі.

<http://nslowa.by/>

<http://pawet.net/> <http://kamunikat.org/>

<http://tbt-mova.by/> <http://belkiosk.by/>

Ад артыкулаў, дараць што сум,
І ад вольных ды бробных задум.
А яшчэ папрашу: не грашы,
Не разводзь дзве аблудных душы -

Яны стрэнуцца. Доля трыміць:
Дзе душы Бог з'яднае навек.
Дык чаму ж сэрца зноўку баліць?
Ён без Бога слабы - чалавек...

Паэт Юрась Нераток - добры сябар "Экватара", стваральнік розных творчых праектаў. Ён з цікайнасцю ставіцца да новых паэтычных формаў і напрамкаў. Спадар Юрась - паэт-эксперыментатор, паэт-наватар. Ён прыхільнік вельмі каларытных колераў у адзенні і яркіх гальштукаў. На імпрэзе чацвёртага траўня Юрась Нераток выкананы шэраг сваіх новых твораў, чым вельмі зацікавіў моладзь.

Закрывала творчую імпрэзу даўняй сяброўка літаратурнага клуба "Экватар", таленавітая паэтка і навукоўца, супрацоўніца Інстытута літаратуразнаўства імя Янкі Купалы НАН Беларусі Таццяня Барысюк. Яна распавяла прысутным пра свой удзел у альманаху "Літаратурны экватар" і творчых праектах клуба. Таццяня адзначыла грутоўнасць працы рэдакцыйнай калегі альманаха, вызначыла высокі ўзровень яго літаратурнай і інфармацыйнай частак. Яна пажадала аўтарам, укладальнікам і рэдактарам альманаха "Літаратурны экватар" творчага плёну і ўдачы ў развіціці праекта. Напрыканцы Таццяня Барысюк прачытала некалькі сваіх вершоў з нізкі "Платанічнае каханне".

Дарэмна пустымі спадзевамі жыць!
Магчыма ж ужо!
Ды, здаецца, не трэба.
Дождж душаць
не хоча імжыць
На гэту сасмяглу, прагнуну глебу.

Аналена сонцам бязбожным, ліхім.
Вамірыць яно найапошнія сілы.
Пасланы мне ўсё за якія грахі?
Люблю цябе, Божка! Кахаю Вас, мілы!

О марнья мары! Мне ўсё - для чаго?
Каб я зразумела ілюзію ішасці?
Не хоча згасаць вераломны агонь,
І целам каханага чар прычащаца.

Мой любы! Вы згуба!
Кармічны мой кат!
За Вамі пайду я і ў раі, апраметнаю.
Па мне застанеца
шмат вершаў і згад
Аб тым,
як шукала я ішасце - адметнае.

Кожнага з выступоўцаў сабраўшыся віталі аплодысментамі. У бібліятэцы каледжаў, чые наўчэнцы прысутнічалі на святочнай імпрэзе, былі падараваны экземпляры альманаха "Літаратурны экватар" № 9 (11). На заканчэнне мерапрыемства вядоўца Вячаслаў Корбут пажадаў моладзі поспехаў у вучобе, плёну ў якіх, асабістай рэалізацыі ў абраных прафесіях, кахання і вясновага настрою.

Завяршылася мерапрыемства агульной фотасесіі ўсіх выступоўцаў святочнай імпрэзы, прысвечнай альманаху "Літаратурны экватар" № 9 (11).

Інга Вінарская,
Вячаслаў Корбут.

Аўтары цалкам адказныя за падбор
і дакладнасць прыведзенай інфармацыі.

Рэдакцыя рукапісы не вяртае.

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.
231300, г. Ліда, вул. Ленінскую, 23.

Выдавец: Установа інфармаціі "Выдавецкі дом ТБМ".
Газета падпісаны да друку 10.05.2021 г. у 17.00. Замова № 1043.

Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 1200 асбінкаў.

Падпісны інಡекс: 63865.

Кошт падпіскі: 1 мес.- 2,65 руб., 3 мес.- 7,95 руб.

Кошт у розніцы: па дамоўленасці.